

İlköğretim Okullarında Örgütsel Sağlık İle Öğrenci Başarısı Arasındaki İlişki

Mehmet KORKMAZ

Gazi Eğitim Fakültesi

Bu çalışma, okul sağlığının öğrenci başarısı ile nasıl ilişkilendirilebileceğini araştırmaktadır. Başka bir ifadeyle, farklı sosyo ekonomik statüye sahip bölgelerde yer alan okulların örgütsel sağlığı ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkiye SES'in nasıl bir etkide bulunacağıdır. Bunun için Ankara ilinde üç farklı SES sahip bölgelerde yer alan 42 ilköğretim okulunda görev yapan 791 öğretmene Likert tipinde bir ölçek uygulanmıştır. Korelasyon ve çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, okul sağlığının alt biri hariç öğrenci başarısı ile manidar bir ilişkiye sahiptir. Fakat kurumsal bütünlük okul sağlığının bir parçası olduğu halde öğrenci başarısını artıran okul ikliminin bir parçası değildir. Ayrıca, SES ile öğrenci başarısı arasında da manidar olumlu bir ilişki vardır.

Anahtar Sözcükler: Okul Sağlığı, Okul İklimi, Öğrenci Başarısı

Toplumlar, geleceklerini güvence altına alabilmek ve sonsuza dek yaşayabilmek için kurumlar oluşturmuşlardır. Bu kurumlardan birisi de eğitimidir. Eğitim kurumunun amacı, çağdaş uygarlık düzeyini yakalamak ve toplumun sosyal, politik ve ekonomik kalkınması için temel oluşturmaktır. Eğitim kurumlarının bu amacına ulaşmasında sadece yapısal özelliği yeterli olmamaktadır. Önemli olan sistem içerisindeki insan girdisinin niteliğidir. İnsan, uygun olmayan şartları içeren bir sistemde dahi nitelikli ürünler ortaya çıkartabilir (Celep, 2000).

Son yıllarda okulların etkili eğitimin gerçekleştiği yerler olabilmesini sağlayabilmek için, özellikle gelişmiş ülkelerde reform niteliğinde çalışmalar yapılmaktadır. Etkili eğitimin gerçekleşmesinin önündeki engeller tespit edilip çözüm yolları aranmaktadır (Davis, 2002; Allen, Freeman, Reizenstein ve Rentz, 1995). Okul yönetimleri, çevrenin yoğun desteğini alabilmek ve çevre ihtiyaçlarına yanıt veren eğitimi gerçekleştirebilmek için merkezi yönetim uygulamaları yerine okul temelli yönetim anlayışı içinde, bağımsız fakat daha katılımcı bir yönetim yapısı benimsemektedirler (Murphy ve Adams, 1998). Gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerinde görülen bu yönetsel ve yapısal değişiklikler ülkemiz eğitim sisteminde de etkisini göstermiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı, okul yönetiminde yer alan okul aile birliklerini daha da etkili hale getirerek okul yönetiminde hak ettiği yeri almaları doğrultusunda çalışmalar başlatmıştır. Bu tür uygulamalar okul ile toplum arasındaki ilişkiyi daha da güçlendirecektir.

Eğitim alanında yapılan araştırmalar farklı içerik ve alanlara sahip olsalar dahi, bu araştırmaların ortak paydası, öğrenci başarısı için etkili bir eğitimin gerçekleştirilmesi ve nitelikli çıktılar elde etmektir. Okullar bu amaçlarına ulaşabilmek için çevresindeki toplumun desteğine ihtiyaç duyarlar. Sağlıklı okullar başarılı şekilde kendilerini çevreye adapte ederler. Ayrıca, sağlıklı okullarda öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler ile okul çevresi yapıcı ve işbirlikçi bir şekilde çalışır (Hoy ve Tarter, 1997; Hoy ve Feldman, 1987). Her ne kadar okul yöneticisi, okul-çevre ilişkilerinin düzenleyicisi ve uygulayıcısı olarak bu ilişkiden tek başına sorumlu tutulamaz ise de, yine de bu ilişkinin gelişmesinde önemli bir role sahiptir. Eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci, veli, çalışan personel, çevre liderleri, çevredeki yerel yöneticiler gibi farklı eğitim ve kültür düzeyinde bulunan kişilerle ilişkiler kurmak ve onların farklı beklentilerini okulun beklentileri ile bağdaştırarak okulda demokratik yönetimi sürdürmek zorundadır (Kaya, 1991; Balcı, 2001; Açıkalın, 1995).

Türkiye’de son yıllarda okullarda etkili eğitimin gerçekleştirilmesini sağlayabilmek amacıyla MEB tarafından birçok uygulama başlatılmıştır. Fakat bütün bu uygulama ve çalışmalara rağmen okul-çevre ilişkilerini güçlendirecek bir planlama ve uygulama henüz arzulanan seviye de gerçekleştirilememiştir. Bu konuda Açıklın (1995), Balcı (2001), Şişman (2002), Kazak (1998), Özden (1998) ve Aytaç (1995)’ın yaptıkları araştırma sonuçları dolaylı da olsa okul-çevre ilişkilerinin yeterli düzeyde olmadığını yansıtmaktadır.

Örgütsel Sağlık

Örgütsel sağlık kavramı ilk olarak 1969 da örgüt iklimini incelemek için Miles tarafından önerilmiştir (Tsui ve Cheng, 1999). Miles’e (1969) göre sağlıklı bir örgüt, sadece kendi sınırları içerisinde yaşamını sürdüren değil, fakat çevresiyle sürekli iletişim kuran çevreden girdi alıp yine çevresine çıktı veren ve bu süreçte yaşamını sürdürme ve zorlukların üstesinden gelme yeteneklerini sürekli olarak kullanan bir yapı olarak tanımlandı (Miles, 1969). Miles, sağlıklı bir örgütün 3 temel boyutu olduğundan söz etmiştir. Bu boyutlar; görev ihtiyaçları, yaşamı sürdürme ihtiyacı ve büyüme ve gelişme ihtiyacı’dır. Miles’e göre bu teori sadece eğitim alanı için geçerlidir. Ancak bu teorinin endüstrideki örgütler için de kullanılabilceği açıktır. İlk başta örgütsel yaşamın süreklilik gösteren niteliğini açıklamak için kullanılan örgütsel sağlık kavramını daha sonraları Parsons, Bales ve Sils (1953); Hoy, Tarter ve Kottkamp (1991); Hoy ve Miskel (1991), şu şekilde tanımladılar: Örgütün başarılı bir şekilde kendisini çevresine adapte edebilme, üyeleri arasında birliktelik sağlayabilme ve hedeflere ulaşabilme yeteneğidir. Sağlıklı okullar iç ve dış çevrelerinden gelen belirsizlik durumuna kendilerini adapte etme konusunda başarılıdırlar (Licata ve Harper, 2001).

Başta okullar olmak üzere bütün sosyal sistemler yaşamlarını devam ettirmek, büyümek ve gelişmek istiyorlarsa şu dört temel problemi çözmek zorundadırlar. 1) Çevrelerine uyum göstermelidirler, 2) Amaçlarını ortaya koymalı ve harekete geçirmeli, 3) Bütünleştirici bir sisteme sahip olmalı ve 4) Ayırıcı bir kültür yaratmalı ve bunu korumalıdırlar. Parsons (1967) okulların bu problemleri çözmek ve aktivitelerini kontrol etmek için üç düzeye sahip olduklarını belirtmektedir. Bunlar teknik, yönetsel ve kurumsal düzey. Teknik Düzey; Okuldaki öğrenme ve öğretme amacı, öğretmenler arasındaki açık ve güvenilir ilişkiler ile öğretmenler, öğrenciler ve veliler tarafından vurgulanan güçlü bir akademik önemi karakterize eder. Yönetsel düzey; okulun iç koordinasyonunu kontrol eder. Öğretmenler ile

müdür arasındaki samimi, candan ve güvenilir ilişkileri yansıtır. Kurumsal düzey; okulla toplum arasındaki ilişkiyi ifade eder (Hoy ve Hannum, 1997). Sağlıklı bir okulda teknik, yönetsel ve kurumsal düzeyler uyum içindedirler. Bu üç düzey arasındaki uyum sürekli olarak etkili öğretimi ve öğrencilerin öğrenmesini destekleme eğilimindedir (Hoy ve Miskel, 1991). Sağlıklı bir okulda öğretmenler okuldan, öğrencilerden ve birbirlerinden hoşlanırlar, öğrenciler öğrenmelerinde başarılı ve zekidirler. Öğretmenler okul müdürlerini, eğitimin geliştirilmesi konusunda destekleyici olarak görürler ve müdüre güven vardır. Müdür üstleri üzerinde bir etkiye sahiptir. Bu durumdaki bir okul temel ihtiyaçlarını karşılar ve enerjisini amacına doğru yönlendirir (Hoy ve Hannum, 1997).

Örgütsel İklim ve Öğrenci Başarısı

Örgütsel iklim kavramı 1950 yılının sonunda ortaya atıldı. Bu kavram, ilk başta örgütsel yaşamın süreklilik gösteren niteliğini açıklamak için kullanıldı (Halpin, 1966; Hoy ve Tarter, 1997). Çok geçmeden örgütsel iklim okullardaki örgütsel davranışın çalışılmasında çok yararlı bir kavram haline aldı. Birçok çalışma okul ikliminin okul etkililiği, öğretmen bağlılığı ve öğrenci başarısı ile ilişkili olduğunu gösterdi (Tsui ve Cheng, 1999). Bir okulun örgütsel iklimi, bir okulu diğerinden ayıran ve üyelerinin davranışını etkileyen içsel özellikler takımındır. Daha belirgin bir şekilde okul iklimi; okul çevresi ile okuldaki katılımcıların davranışını etkileyen ve okullardaki davranışların toplu algılamalarına dayanan bir özelliktir (Hoy ve Miskel, 1996). Araştırmacılar ve reformcular okul ikliminin etkili okulların önemli bir ögesi olduğunu önermişlerdir. Okulun örgütsel sağlığı deyimi, bir okulun iklimini kavramsallaştırmak için bir mecaz olarak kullanılmaktadır (Hoy ve Hannum, 1997).

Okul örgütsel sağlığının kavramsallaştırılması iki sebebe dayandırılabilir. İlk olarak okul, yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve diğer çalışanların rol aldığı sosyal bir sistemdir. Bu sebepten dolayı okulun örgütsel sağlığı okul içindeki sosyal etkileşimi yansıtması gerekir (Cheng, 1987). İkinci olarak; sağlıklı bir okul, değişik okul fonksiyonlarını icra etmede etkili olması gerekir (Tsui ve Cheng, 1999). Sağlıklı örgütler enerjilerini örgütün görev ve amaçlarına doğru yönlendirirken dışarıdan gelen rahatsız edici güçleri de başarı ile yönetirler.

Araştırmacılar okul ikliminin, okulların öğrenme çevrelerinde ve öğrencilerin başarısında farklılık yarattığını ifade etmişlerdir (Bossert, 1988; Brookover, Beady, Flood, Schweltzer ve Wisenbaker, 1979; Stedman, 1987).

Araştırmacılar, okul ikliminin yarattığı bu farklılığın hangi yönde olduğu konusunda kesin bir yargıya varamamışlardır. Üstelik öğrenci başarısına ve öğrenme çevresine etki eden faktörlerde açık bir dille ortaya konmamıştır. Bu sebepten dolayı bu araştırmanın amacı, okul sağlığının boyutları ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Eğitim kurumlarımız öğretim programları değişikliği, yönetici yetiştirme, çalışanların performanslarını ölçmeye yönelik vb. çalışmaları itibariyle bir değişim süreci yaşamaktadır. Okullarımız bu çalkantılı dönemde dahi öğrencilerin, velilerin ve toplumun farklı ihtiyaçlarına cevap vermek durumundadırlar. Değişen çevreye ve şartlara uyum okulların sağlığını zorlaştırmaktadır. Zira okullarımız hızlı bir değişim süreci içindedir. Sağlıklı bir okul, öğretmenlerin, yöneticilerin ve diğer çalışanların okulun içinden ve dışından gelen istekleri değerlendirme konusunda daha iyi bir atmosferi yakalayan okuldur. Okulun örgütsel sağlığı; etkili bir okulun atmosferini yakalamada ve oluşturmada önemli ve güçlü bir kavram olabilir. Hoy, Tarter ve Kottkamp (1991), okulların örgütsel sağlığını ölçmek ve betimlemek için bir örgütsel sağlık envanteri (OHI) geliştirmiştir. Bu araştırmada da kullanılan örgütsel sağlık envanterinin altı alt boyutu ve boyutların açıklanmasına ilişkin kavramlar aşağıdadır.

Mesleki Liderlik: Müdürün öğretmenlere ve diğer çalışanlara karşı destekleyici ve başarıya yönelik girişimlerini ifade eder. Frestone ve Wilson (1985) un yaptıkları araştırmalarında müdürün destekleyici davranışının, olumlu olarak öğrenci öğrenmesiyle ilişkili olduğunu, müdür kontrolünün ise öğrenci öğrenmesiyle olumsuz yönde bir ilişkiye sahip olduğunu buldular. Müdürün okuldaki eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin destekleyici hareketleri etkili öğrenmede bir anahtardır.

Kaynak Desteği ve Müdür Etkisi: Müdürün, üstlerinin hareketlerini etkileyebilme yeteneğini ifade eden müdür etkisi ile öğretmenlere, öğretim faaliyetlerinde yardımcı olacak ek materyaller verilmesine ilişkin müdür davranışları öğretmenler tarafından saygı ile karşılanır. Bu tür müdürler öğretmenlerin güvenini, desteğini ve sadakatlerini kazanırlar (Hoy ve Miskel, 1996). Hoy tarafından 1991 yılında yapılan okul iklimine ait bir araştırmada kaynak desteği ile öğrenci başarısı olumlu olarak ilişkili bulundu.

Öğretmen Bağlılığı: Bu kavram, öğretmenlerin hem öğrencilerine hem de okullarına olan bağlılığını vurgular. Öğretmenlerin okul ile öğrencilerinin daha iyi yetişmelerine ilişkin olan bağlılığı etkili okulların önemli bir özelliğidir (Ames ve Miller, 1994). Öğretmen bağlılığı, aynı

zamanda öğretmenlerin diğer meslektaşlarına bağlılığını da ifade etmektedir. Meslektaşlarına bağlı olan öğretmenler birbirlerine yardım ederler (Johnson, 1990).

Akademik Önem: Öğrenciler için yüksek ama elde edilebilir amaçlar için okulun baskı kurmasını ifade eder (Tsui ve Cheng, 1999). Düzenli ve ciddi öğrenme ortamları olan, yüksek ama erişilebilir amaçlar ortaya koyan, öğrencileri sıkı çalışan ve birbirine saygı duyan okullarda öğrenci başarısı diğer okullardan daha fazladır (Hoy, Tarter ve Kottkamp 1991).

Kurumsal Bütünlük: Eğitim programları içinde bir bütünlüğe sahip olan ve dış güçlerce okulu yıkmaya yönelik çabaları başarılı bir şekilde üstesinden gelen bir okuldur (Tsui ve Cheng, 1999). Kurumsal bütünlük öğrenci başarısı ile olumsuz olarak ilişkili bulunmuştur (Hoy, Tarter ve Kottkamp, 1991). Zira öğretmenler okul çevresinden gelen müdahalelerden hoşlanmazlar. Bu durumda okullar, veliler ile aralarında köprü kurarak ve çevreden gelen baskıya cevap vererek etkililiklerini arttırabilirler.

Özet olarak sağlıklı bir okul, yukarıdaki altı boyutta güçlü bir performansa sahip olan okuldur. Araştırmalar göstermiştir ki, arkadaş canlısı, açık, destekleyici ve mükemmelliğe inanan ve bağlı olan müdürler öğrenci başarısına sebep olan bir okul iklimi ortaya çıkartırlar. Aynı zamanda öğrencilerine, meslektaşlarına ve okuluna bağlı olan, enerjik olan, öğrencileri için ulaşılabilir hedefler ortaya koyan öğretmenler de öğrenci başarısına neden olan bir okul iklimi oluşmasına katkıda bulunurlar.

Bu açıklamalar ışığında, okul ikliminin öğrenci başarısı ile nasıl ilişkilendirilebileceği araştırılacaktır. Çünkü birçok araştırmacı ve reformcular, okul iklimini okulların öğrenme çevrelerinde ve öğrencilerin başarısında farklılık yarattığını önermişlerdir (Stedman, 1987; Bassert, 1988). Gerçekte, okul iklimimi öğrenci başarısını geliştirir ya da yüksek öğrenci başarısı daha iyi bir okul iklimine mi neden olur? Araştırma sonuçları bu konuda bize yol gösterici olacaktır. Fakat burada karşılıklı bir ilişkinin olabileceğini de unutmamak gerekir. Zira okul iklimi öğrenci başarısını etkiler. Bunun tersi de doğrudur. Burada önemli olan şey; öğrenci başarısını kolaylaştıran okul ikliminin hangi özelliklerinin olduğunu tespit etmektir. Bu araştırma, ilköğretim okullarında ve bu okulların 6, 7 ve 8. sınıflarında okuyan öğrencilerin Matematik, Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerindeki öğrenci başarısı ve okul sağlığı arasındaki ilişkiyi inceleyecektir. Ayrıca araştırmada okulun ve bulunduğu çevrenin sosyo ekonomik statüsü de (SES) dikkate alınacaktır. Farklı sosyo ekonomik statüye sahip bölgelerde yer alan okulların örgütsel sağlığı ile öğrenci

başarısı arasındaki ilişkiye SES in nasıl bir etkide bulunacağı da bu araştırmanın amaçları arasındadır.

Yöntem

Araştırmanın örneklemini, Ankara ilindeki farklı sosyo ekonomik statüye sahip Çankaya, Mamak ve Altındağ ilçelerinde yer alan 42 ilköğretim okulu oluşturdu. Örnekleme yer alan okullar sosyo ekonomik statülerine göre, üst, orta ve alt düzey gruplarına ayrıldı. Bu gruplarda yer alan 13 ilköğretim okulu Çankaya ilçesinde “üst düzey SES sahip”, 15 ilköğretim okulu Mamak ilçesinde “Orta düzey SES sahip” ve 14 ilköğretim okulu’da Altındağ ilçesinde idi “Alt düzey SES’ye sahip”. Araştırma örnekleminde yer alan öğrencilerin Sosyo Ekonomik Statüleri de aşağıdaki gibiydi. Öğrencilerin, %38 si üst SES sahip “Çankaya ilçesinde”, %37’si Orta SES’e sahip “Mamak ilçesinde”, ve %31’i alt SES’e sahiptir. “Altındağ ilçesinde”, 42 ilköğretim okulunda görev yapan 791 öğretmene Örgütsel Sağlık Anketi uygulanarak araştırma için gerekli veriler elde edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin, Matematik, Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersi öğrenci başarılarını ölçmek için Milli Eğitim Bakanlığı’nın bütün ilköğretim okullarında uyguladığı Seviye Tespit Sınavı Sonuçları da bu araştırmada veri elde etmek için kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Örgütsel Sağlık Ölçeği (ÖSÖ): İlk olarak Hoy (1991) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonraları ölçeğin ortaokul formu 1997 yılında Hoy ve Tarter ile 1998 yılında Hoy ve Sabo tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek yapılan faktör analizleri sonucunda 33 madde ve 6 alt ölçekten oluşmakta idi. Ölçeğin alfa güvenirlik katsayısı .82 ile .92 arasında değişmektedir. Bu ise toplam varyansın %77’sini açıklamaktadır. Örgütsel Sağlık Ölçeği’nin dili anlam ve kültürel açıdan eğitim sistemimize uygun bir hale getirilmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışması için 12 okulda 242 öğretmene ön uygulama yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda 6 alt ölçekte toplam 35 madde yer almıştır. Ölçek toplam varyansın %74’ini açıklamaktadır. Her bir ölçek yüksek derecede güvenirlik katsayısına sahiptir. Bu araştırmada her bir alt ölçek için alfa katsayıları aşağıdaki gibidir. Akademik önem (.92); Öğretmen bağlılığı (.91); Müdür etkisi (.90); Mesleki Liderlik (.94); Kaynak desteği (.93) ve Kurumsal bütünlük (.93). Örgütsel sağlık ölçeğinde yer alan her bir maddenin karşısında Likert tipi 4 ölçekli bir cevap skalası vardır. Bu skala; 1- Her zaman olur, 2- Genellikle olur, 3- Bazen olur, 4- Nadiren olur

şeklinde derecelendirilmiştir. Maddelerin tamamına verilen cevaplar, ya alt ölçek puanlarını ya da toplam ölçek puanlarını elde etmek için kullanıldı. Ortalama puanın yüksek olması okulun örgütsel sağlığının da yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırma örneklemin de yer alan okullardaki öğrencilerin Matematik, Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerine ait öğrenci başarılarının ölçülmesinde Milli Eğitim Bakanlığının hazırlayarak okullarda uyguladığı Seviye Tespit Sınavı sonuçları kullanılmıştır. Öğrenci başarılarının tespiti için, öğrencilerin her bir derse ait almış oldukları ortalama puanlar toplam puanlardan hesaplandı. Ortalama puanların yüksek olması öğrenci başarılarının da yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Sonuçlar

Tablo 1 bu çalışmadaki betimsel istatistiklerin bir özetini göstermektedir. Tablo'da örgütsel sağlık ölçeği, sosyo ekonomik düzey ve öğrencilerin Matematik, Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerine ait öğrenci başarılarına ilişkin ortalamalar ile yapılan analizlerin anlaşılabilmesi için minimum ve maksimum olası puan ortalamaları verilmiştir. Tablo 1 de de görüldüğü gibi Örgütsel Sağlık Ölçeğinin alt ölçeklerine ilişkin en düşük maksimum muhtemel puan ortalaması %10.54 ile (Kurumsal bütünlük), en yüksek maksimum muhtemel puan ortalaması %25.75 ile (Öğretmen bağlılığı) boyutundan olduğu görülmektedir. Ayrıca (SES)'e ilişkin maksimum muhtemel puan ortalaması ise %9,0'dır.

Öğretmenlerin, örgütsel sağlık ölçeği kurumsal bütünlük alt ölçeğine ilişkin algıları en küçük standart sapmaya sahiptir. Yani bu ölçek tutarlılığın en yüksek olduğu değişkendir. Öğretmen algılarındaki en büyük değişim Mesleki Liderlik alt ölçeğine aittir. Diğer bir ifade ile bu ölçek öğretmen algılarındaki tutarlılığın en düşük olduğu değişkendir (Tablo 1).

Tablo 2. Bu çalışmada kullanılan Örgütsel Sağlık Ölçeği ve Sosyo Ekonomik Statü'ye ilişkin bütün değişkenlerin Pearson ilişki katsayılarını özetlemektedir. Örgütsel Sağlık Ölçeğinin alt boyutlarının birçoğu arasında pozitif bir ilişki vardır. Ayrıca örgütsel sağlık boyutlarının çoğu SES ile ilişkili çıkmıştır. Sosyo ekonomik statü ile güçlü bir şekilde ilişkili olan tek değişken akademik önem alt ölçeği idi. ($r=.69$, $p<.01$). Alt ölçekler arasındaki en güçlü ilişki öğretmenlerin okulun kaynak desteği sağlama hakkındaki algılamaları ile öğretmenlerin akademik önem hakkındaki görüşleri arasındadır ($r=.68$, $p<.01$). Bu ilişki aynı yönlü bir ilişkidir. Yani, öğretmenlerin okulun kaynak desteği sağlama hakkındaki algılarında artış

TABLO 1.
Değişkenlere İlişkin İstatistikler

Değişkenler	\bar{x}	S	$\bar{x}\%$ Minimum	$\bar{x}\%$ Maksimum
Akademik Önem	16.35	3.17	12.00	18.55
Öğretmen Bağlılığı	19.75	2.29	14.50	25.75
Müdür Etkisi	14.22	2.16	11.00	17.75
Mesleki Liderlik	18.51	3.75	14.00	25.32
Kaynak Desteği	17.64	2.64	13.50	18.23
Kurumsal Bütünlük	8.7	0.78	7.3	10.54
Sosyo Ekonomik Statü	4.25	2.85	0	9.0
Matematik	272.541	61.327	201.352	355.261
Türkçe	239.308	58.741	121.455	285.151
Sosyal	136.590	45.468	118.672	284.265

TABLO 2.
Ölçekler Arası Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1. Akademik Önem	1.00						
2. Öğretmen Bağlılığı	.49	1.00					
3. Müdür Etkisi	.37	.38	1.00				
4. Mesleki Liderlik	.41	.58	.47	1.00			
5. Kaynak Desteği	.68	.51	.48	.38	1.00		
6. Kurumsal Bütünlük	-.08	.09	.25	.28	.25	1.00	
7. SES	.69	.36	.18	.17	.41	-.32	1.00

öğretmenlerin akademik önem hakkındaki görüşlerinde de bir artış olmaktadır. Kurumsal bütünlüğe ilişkin öğretmen algılamaları ile akademik öneme ilişkin öğretmen algıları arasında bir ilişki yoktur. Yani birbirlerinden bağımsızdırlar ($r = -.08$, $p < .01$).

Hipotezlerin her birini test etmek için kullanılan istatistiksel süreçte ilk olarak, Örgütsel Sağlık Ölçeği ile öğrenci başarısının (Matematik, Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersi) her bir özelliği arasındaki korelasyonlar hesaplandı.

Okul sağlığı öğrenci başarısı ile Matematik’de ($r=.62, p<.01$), Türkçe’de ($r=.68, p<.01$) ve Sosyal Bilgiler de ($r=.52, p<.01$) ilişkili çıkmıştır.

Bu tür araştırmalardaki zorluklardan birisi bağımsız bir değişkenin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisini saptamaktır. Literatür taramaları ve ilgili araştırma sonuçları da göstermiştir ki, SES öğrenci başarısının güçlü bir göstergesidir. Diğer bir anlatımla zengin bölgelerdeki okulların başarısı, fakir bölgelerdeki okulların başarısından daha yüksek olabilir. Araştırmada çoklu regresyon analizi ile bağımsız değişkenlerden okul sağlığı ve SES bağımlı değişkenle ayrı ayrı ilişkilendirilerek bu problem çözümlenmeye çalışıldı. Öğrenci başarısı varyansı üzerindeki bağımsız değişkenlerin birleştirilmiş katkılarını göstermek için çoklu korelasyonlar kullanıldı.

Tablo 3’de görüldüğü gibi okul sağlığının alt boyutlarından akademik önem ($r=.74, p<.01$) ile SES değişkeni ($r=.81, p<.01$) matematik başarısı için en güçlü iki ilişkiye sahiptir. Sonuçlar Türkçe ve Sosyal bilgiler ders başarıları içinde aynıydı. Akademik önem ($r=.69, p<.01$) ile SES ($r=.76, p<.01$) değişkeni Türkçe dersi başarısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda akademik önem değişkeni ($r=.65, <.01$) ile SES değişkeni ($r=.78, p<.01$) Sosyal bilgiler dersi üzerinde de anlamlı bir etkiye sahiptir. Araştırmada, okul sağlığının alt boyutlarından müdür etkisi ile “Matematik, Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersi” öğrenci başarısı arasında yok denecek düzeyde zayıf bir ilişki çıkmıştır.

TABLO 3.
Değişkenlere İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

Değişkenler	Korelasyon Katsayıları			Beta Katsayıları		
	Mat.	Türkçe	Sos. B.	Mat.	Türkçe	Sos. B.
Akademik Önem	.74	.69	.65	.26	.21	.16
Öğretmen Bağlılığı	.52	.51	.49	.20	.18	.14
Müdür Etkisi	.12	.13	.10	-.08	-.04	-.09
Mesleki Liderlik	.22	.19	.24	.09	.11	.07
Kaynak Desteği	.51	.48	.49	.16	.19	.14
Kurumsal Bütünlük	-.38	-.36	-.29	-.28	-.29	-.26
SES	.81	.76	.78	.32	.34	.31
Çoklu Regresyon				.86	.83	.81
Modelin Açıklayıcılığı				.77	.61	.68

Tablo'da görüldüğü üzere çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, Akademik önem (Beta=.26, $p<.05$), öğretmen bağlılığı (Beta=.20, $p<.05$), kurumsal bütünlük (Beta = -.28, $p<.05$) ve SES (Beta = .32, $p<.05$) değişkenleri matematik başarısı üzerinde önemli ve tek etkiye sahip idi. Matematik başarısı için varyansın %77 ($R=.86$, $p<.05$) si açıklandı; akademik önem (Beta = .21, $p<.05$), kaynak desteği (Beta=.19, $p<.05$), öğretmen bağlılığı (Beta=.18, $p<.05$) ve SES (Beta=.34, $p<.05$) değişkenleri Türkçe başarısı üzerinde anlamlı ve tek etkiye sahiptir. Türkçe başarısı için varyansın %61 ($R=.83$, $p<.05$)i açıklandı. Akademik önem (Beta = .16, $p<.05$), kurumsal bütünlük (Beta = -.26, $p<.05$), kaynak desteği (Beta = .14, $p<.05$) öğretmen bağlılığı (Beta=.14, $p<.05$) ve SES (Beta = .31, $p<.05$) değişkenleri sosyal bilgiler başarısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Sosyal bilgiler başarısı için varyansın %68 ($R=.81$, $p<.05$)i açıklandı.

Tartışma

Araştırmada veri elde etmek amacıyla kullandığımız istatistikler ile onların analiz bulguları, kurumsal bütünlüğün okul sağlığının bir parçası olduğunu fakat yüksek öğrenci başarısını teşvik eden iklim örüntüsünün bir parçası olmadığını göstermiştir. Yani kurumsal bütünlük öğrenci başarısı üzerinde ters olarak ilişkiliydi. Bu buluntu araştırmada elde edilen sürpriz bir sonuçtu. Çünkü bu sonuç eğitim sistemimizin en alt birimi olan okullarımıza, velilerin ve çevrenin müdahalesini ifade etmekteydi. Türk Milli Eğitim Sistemi merkezi bir yönetim şekli sergilemektedir. Velilerin ve çevrenin, eğitim sistemine herhangi bir şekilde müdahalesi söz konusu olamaz. Eğitim – Öğretim faaliyetlerine ilişkin tüm çalışmalar “müfredat programı hazırlanması, öğretmen alımı, ders araç ve gereçlerinin temini, sistemin denetimi v.b.” merkezden yapılmakta ve okullara sadece uygulama görevi düşmektedir. Bu sonuç göstermiştir ki, öğretmenler sınırlı müdahalede olsa genellikle velileri kendi işlerine karışan ve lüzumsuz yere müdahale eden kişiler olarak görmektedirler. Bu çalışmanın sonucu, 1991 yılında Hoy tarafından yapılan çalışmanın sonucu ile ve Barth (1990); Epstein (1990) da yaptıkları çalışma sonuçları ile de ters düşmektedir. Zira bu araştırmacılar, çevresel baskının ve velilerin müdahalesinin öğrenci başarısını artırdığını ifade etmektedirler. Ülkeler arasındaki kültürel farklılıklar ve eğitim sistemlerinde hâkim olan farklı yönetim biçimleri araştırma bulguları üzerinde etkili olmuştur. Fakat şunu'da unutmamak gerekir ki okula dışarıdan yapılan müdahalelerin hepsi okulu yıpratmak

amaçlı olmayabilir. Okullar yapıcı müdahaleleri yıkıcı müdahalelerden ayırabilme özelliğine sahip olmalıdırlar. Aksi takdirde okulu geliştirmeye yönelik veliler ve çevreden gelen önerilerinde önünü tıkamış olurlar. Belki de bu tür problemler merkezi yönetim yerine, yerinden yönetime geçilerek çözülebilir.

Araştırmada kullandığımız çoklu regresyon sonuçları, okul sağlığının “kurumsal bütünlük hariç” diğer boyutları ile okul çevresinin sosyo ekonomik statüsünün öğrenci başarısı üzerinde etkili birer faktör olabileceğini göstermiştir. Özellikle sağlıklı bir okul profilinin göstergesi olan akademik önem ile SES öğrenci başarısı üzerinde “Türkçe, Matematik ve Sosyal Bilgiler dersi” güçlü bir ilişkiye sahipti. Akademik önem okulun, öğrenciler için yüksek ama elde edilebilir amaçlar ortaya koymasını ifade eder. Okulun vizyonunu da yansıtan akademik önem değişkeni, öğrenciyi okulun ortaya koyduğu hedeflere motive eder. Düzenli ve ciddi eğitim-öğretim ortamlarına sahip, kişiler arası ilişkilerin “öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen, öğretmen-yönetici” samimi, candan ve karşılıklı saygıya dayanan, yeterli eğitim araç ve gereçleriyle donatılmış okullarda öğrenci başarısı kaçınılmaz bir durumdur. Öğrenci başarısı üzerinde bu olumlu ilişkilerin yanı sıra okul çevresinin ve öğrenci ailelerinin sosyo ekonomik statüleri de etkili olmaktadır. Toplumlar SES düzeyleri bakımından kendi içerisinde farklılıklar yaratırlar. Üst düzey SES’e sahip çevrelerde olan ve sağlıklı okullarda okuyan öğrencilerin başarıları, alt düzey SES’e sahip çevrelerde yer alan okullarda okuyan öğrencilerden daha fazla olmaktadır. Bu bulgu Hoy ve Hannum, (1997) yılında yaptıkları araştırma sonuçları ile de uygun düşmektedir.

Çoklu regresyon analizi sonuçları öğretmen bağlılığı ile öğrenci başarısı arasında güçlü bir ilişkiyi ortaya koymuştur. Yani, sağlıklı okul ikliminin bir göstergesi olan öğretmen bağlılığı; öğretmenlerin okullarına ve diğer meslektaşlarına bağlılığını yansıtır. Bu öğretmenler, öğrencilerini daha iyi yetiştirmek için çaba gösterirler. Öğrencilerine ve meslektaşlarına karşı yardım severdirler. Etraflarına sürekli pozitif duygular yayarak, öğrencilerin motivasyonunda ve başarılarında etkili olurlar. Bu öğretmenler kendi okullarının etkili okul özelliği göstermelerinde de büyük bir rol oynarlar. Öğretmen bağlılığı ile öğrenci başarısı arasındaki güçlü bir ilişkinin varlığını ortaya koyan literatür taraması ve araştırma sonuçları (Hoffman, 1994; Ames ve Miller, 1994; Sergiovanni, 1992)’da ayrıca bulgumuzun güçlü bir destekleyicisidirler. Öğretmenlerin okula ve meslektaşlarına bağlılığı üzerinde müdürün tutum ve davranışı önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, okul içerisinde çalışan personel arasında gelişen ve yayılan olumlu ilişkilerin

düzeyi de öğretmen bağlılığı üzerinde etkili bir faktör olabilir. Uygun eğitim ortamlarında çalışan öğretmenler, kendilerine yapılacak “parasal doyum, ek ders ücreti fazlalığı, yönetici yardımcılığı” teklifleri asla dikkate almayacaklardır. Çünkü böyle bir ortamda onlar zaten bu şartlara sahiptirler. Bu tip öğretmenler enerjilerini öğrencilerinin başarısına yönlendirirler.

Bu araştırmada beklenmeyen diğer bir sonuç ise, örgütsel okul sağlığının alt boyutlarından olan mesleki liderlik ile müdür etkisinin öğrenci başarısı üzerinde bağımsız bir etkiye sahip olmasıdır. Müdürün öğretmenlere ve diğer çalışan personellere karşı arkadaşça, destekleyici ve eşitlik prensibine bağlı açık bir mesleki liderlik sergilemesi sağlıklı bir okul iklimi oluşturmada önemlidir. Fakat müdürün okulun içerisinde bu davranışları öğrenci başarısı konusunda yeterli değildir. Çünkü okul müdürünün davranışları direkt olarak sınıf içinde öğrenme-öğretme çabalarıyla ilişkili değildir. Sadece uygun öğrenme ve öğretme ortamlarının oluşturulması ile öğrenci başarısı arasında bir köprüdür. Sonuç olarak sınıftaki eğitim-öğretim faaliyetlerini etkileyen okul sağlığının alt boyutlarından, öğretmen bağlılığı, kaynak desteği ve akademik önem öğrenci başarısına bağımsız katkılarda bulunmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Ülkemiz eğitim sistemi yapısal, yönetsel ve ekonomik birçok probleme sahiptir. Beklide bu problemlerin içerisinde en dikkat çekicisi, öğrenci başarısızlıklarının dayandığı genel yetersizliklerdir. Eğitim sisteminin yöneticileri ile ailelerin ciddi bir problemi olan öğrenci başarısızlıkları ve bu başarısızlıklara yol açan faktörler sayısal ve nitelik olarak çok değişkenlik göstermektedir. Bu araştırmada, sadece öğrenci başarısı üzerinde etkili olabilecek faktörler araştırılmıştır. Okul çevresinin sağlığı ve SES öğrenci başarısı üzerinde etkili birer faktör olarak bulunmuştur. Diğer bir ifade ile sağlıksız okullar ile yetersiz SES öğrenci başarısızlığını tetiklemektedir. Elbette bu iki faktör öğrenci başarısızlığı üzerinde etkili olan tek değişken değildir, daha birçok faktör bu konuda rol oynamaktadır. Ama okul sağlığı ve SES'in eğitim-öğretim için uygun durumlara getirilmesi, öğrenci başarısızlığı üzerindeki problemleri de azaltabilir.

Fakat bu konunun diğer araştırmacılar için yeniden ele alınması gereklidir. Gerçekten okul sağlığı bir okulun gelişmesi için bir ön koşul mudur? Öğrenci başarısı üzerinde okul sağlığı tek faktör müdür? Bu konuların etraflıca araştırılması, öğrenci öğrenmesi ve başarısında bize daha

Mehmet Korkmaz

fazla bilgi sunacaktır. Ayrıca, okul sağlığına ilişkin araştırma yapanların dikkat etmesi gereken diğer önemli bir konu da okul sağlığının alt boyutlarının gizli ama güçlü bir şekilde birbirleriyle ilişkili olmasıdır. Yani, örgütsel sağlığın alt boyutlarından biri veya birkaçı öğrenci başarısı üzerinde etkili ve etkisiz demek yanlış olabilir. Zira boyutlar arasındaki ilişkilerin seviyesi tespit edilip yorumlar bu ilişkilerin güçlü ve zayıf yönlerine dayandırılmalıdır. Unutulmamalıdır ki konuya ilişkin yapılacak deneysel araştırmalar, okuyuculara daha gerçekçi ve geniş bir rapor sunacaktır.

The Relationship Between Organizational Health and Student Achievement in Primary Schools

Mehmet KORKMAZ

Gazi Education Faculty

This study examines how school health is related to student achievement. In other words, how SES affects the relation between the organizational health of schools in different socio economic statute and students achievement. For this, a Likert-type scale was applied to 791 teachers working in 42 primary schools with three different levels of SES in the province of Ankara. The results of correlation and multiple regression analysis show that all sub scales of school health “except institutional integrity” has a significant relation with students achievement. However, though institutional integrity is a part of school health, it is not the part of the school climate which increases the student achievement. Moreover, there is a significant positive relation between SES and students achievement.

Keywords: *School health, school climate, student achievement*

Summary

In recent years in developed countries, there are reform-like studies to make schools the places where effective education are realized. By determining the handicaps that are in the effective education solutions are being looked for (Allen, Freeman, Reizenstein and Rentz, 1995; Davis, 2002)

Though researches done in the field of education have different contents and fields, what is common amongst them is to realize effective education and have good outcomes.

The Problem

To be able to realize effective education that is necessary for student's achievement we need robust schools. Robust schools can adopt themselves to the environment. Moreover, in robust schools teachers, managers and students work with the environment in an constructive and cooperative way. (Hoy and Feldman, 1987; Hoy and Tarter, 1997). Though the school manager can not be held responsible for this relation between the school and its environment, he has an important role to develop this relationship.

Researches showed that managers who are friendly, open supportive and believe perfectionism create a school atmosphere that causes school success. Under the light of these explanations, how the school atmosphere is related to student achievement will be searched. Many suggested that school atmosphere created a difference in learning and student achievement. (Bassert, 1998; Stedman, 1987). In reality, does the school atmosphere develop student achievement or does student achievement cause a better school atmosphere? What is important here is to find out the characters of school atmosphere which facilitate student achievement. For this reason, this study will examine the relationship between achievement of students in maths, Turkish and Social Sciences in the 6th, 7th and 8th grades of primary schools and school health.

Method

The sample of the study is the 42 primary schools which are in different districts-Çankaya, Mamak and Altındağ- with different socio-economic status (high, middle and low) in the province of Ankara. By applying Organizational Health Inventory (OHI) to 791 teachers working in these

schools, the data was collected. Besides, to measure students' achievement in maths, Turkish and social sciences, the results of the placement test given to students by the Ministry of National Education were also used to collect data. Students' mean scores belonging to each lesson were calculated from the total scores. Having a high mean score means high student achievement. Statistically the correlation between OHI and each character of student's achievement were computed.

Results

As can be seen in Table 2 there is a positive relation among the sub scores of OHI. Besides, most of the OHI dimensions were related to socio economic status (SES). The only variable related to SES was the academic emphasis sub scale ($r=.69, p<.01$). The strongest relation among the sub scales was between teachers' perception of schools resource support and teachers' idea of academic emphasis ($r=.68, p<.01$).

The relation between OHI and student achievement was ($r=.62, p<.01$) for maths, ($r=.68, p<.01$) for Turkish and ($r=.52, p<.01$) for social sciences.

Discussion and Suggestions

Statistics used in the study and its analysis showed that institutional integrity is a part of school health but not part of the atmosphere which encourages high student achievement. This result means that there is interference from the parents and environment of the school. As a result of educational system, it is impossible for parents to interfere. As a result of it, the result of this study is the opposite to the studies done by Hoy (1991), Barth (1990) and Epstein (1990).

Multi regression results used in the study showed that school health except 'Institutional Integrity' and the socio economic environment of the school might be important factors on student achievement. Academic emphasis, which is an indicator of a robust school atmosphere and SES had a strong relation on student achievement for maths, Turkish and social sciences lessons. Academic emphasis means school's putting forward high but achievable goals. Besides, socio economic status of the school environment and students' parents have an effect on student achievement.

In this study only the factors that might have an effect on student achievement were searched. The health of school environment and SES

were found to have an effect on student achievement. These two factors, naturally, are not the only dimensions that have an effect on students' achievement or failure. There are lots of factors that play a role on this subject. The search of these subjects thoroughly will enable us to learn more about student learning and achievement.

Kaynakça

- Açıklan, A. (1995). *Toplumsal, Kuramsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği*. PegemA, Ankara.
- Allen, T.D; D.M. Freeman; R.C. Reizenstein; J.O. Rentz. (1995) Just another transition? Examining Survivors' attitudes over time. *Academy of Management Proceedings*. Best paper, 78–82.
- Ames, N.L.ve Miller, E. (1994). *Changing middle schools*. CA: Jossey-Bass.
- Aytaç, T.(1995). *Genel Liselerde Uygulanmakta olan Ders Geçme ve Kredi Düzeni Hakkında Okul Yöneticilerinin Görüşleri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Ankara İli Örneği) A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Balcı, A. (2001). *Etkili Okul ve Okul Geliştirme. Kuram Uygulama ve Araştırma*. Ankara, PegemA.
- Barth, R. (1990). *Improving schools from within*. CA: Jossey-Bass.
- Bassett, S.T. (1988). School effects. In N. Boyan (Ed.), *Handbook of research on educational administration* (pp. 341–352). NY: Longman.
- Brookover, W.B., Beady, C., Flood, P., Schweitzer, J., & Wisenbaker, J. (1979). *School social systems and student achievement*. NY: Praeger.
- Celep, C. (2000). *Eğitimde Örgütsel Adanma ve Öğretmenler*, Anı, Ankara.
- Cheng, Y.C. (1987). A study of school organizational environment and teacher's professional behaviors. *Educational Research Journal*, 2, 13, 17.
- Davis, J. (2002). "Effective schools, Organizational Culture, and Local Policy Initiatives." Teachers College Press, NY.
- Epstein, J.L. (1990). *School and family connections: Theory, research, and implications for integrating sociologies of education and family*. In D.G. Unger & M.B. Sussman (Eds.) *Families in community setting: Interdisciplinary perspective* (pp.99–126). NY: Haworth.
- Firestone, W.A. & Wilson, B.L. (1985). *Using bureaucratic and cultural linkages to improve instruction: The principal's contribution*. *Educational Administration Quarterly*, 20–7, 13.

- Halpin, A.W. (1966). *Theory and research in administration*. NY: Macmillan.
- Hoy, J.K.& Tarter C.J. (1997). *The road to open and healthy schools: The handbook for change*. CA: Corwin.
- Hoy, W. K. & Hannum, J. (1997). Middle School Climate: An Empirical Assessment of Organizational Health and Student Achievement. *Educational Administration Quarterly*, 33, 290–311.
- Hoy, W.K. & Sabo, D.J. (1998). *Quality middle schools: Open and healthy*. Thousand Oaks, CA: Corwin Pres.
- Hoy, W.K. Miskel, C. W. (1996). *Educational administration*. NY: McGraw-Hill.
- Hoy, W.K. Tarter C.J., & Kottkamp, R.B. (1991). *Open school, healthy school: Making schools work*: Newbury Park, CA: Corwin.
- Hoy, W.K.,& Feldman, J.A. (1987). Organizational health: The concept and its measure *Journal of Research and Development in Education*, 20, 30–38.
- Johnson, S.M. (1990). *Teachers at work*. NY: Basic.
- Kaya, Y.K. (1991). *Eğitim Yönetimi*. Bilim, Ankara.
- Kazak, E. (1998). *Okul-Aile İşbirliği ve Sorunları*. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Licata, J. W. ve Harper, G.W. (2001). Organizational health and robust school vision *Educational Administration Quarterly*, 37 (1), 5–26.
- Licate, J.W. Harper, G.W. (1999). Healthy Schools, Robust Schools and Academic Emphasis as an Organizational Theme. *Journal of Educational Administration*, 37 (5), 463-475.
- Milles, M.B. (1969). Planned change and organizational health: Figure and ground. In ED. Carver & T. J. Sergiovanni (Eds.), *Organizations and human behavior* (pp. 375-391). New York: McGraw – Hill.
- Murphy, J. Adams, J.E. (1998). Reforming America's Schools 1980-2000. *Journal of Educational Administration*, 36, 426-444.
- Özden, Y. (1998). *Eğitimde Dönüşüm Yeni Değer ve Oluşumlar*. Pegem, Birinci askı, Ankara.
- Parsons, T. (1967). Some ingredients of a general theory of formal organization. In A. W. Halpin (Ed), *Administrative theory in Education* (pp. 40-72). New York: Macmillan.
- Parsons, T., Bales, R.E., & Shils, E.A. (1953). *Working papers in the theory of action*. Glencoe, IL: Free Press.
- Şişman, N.&Turan, S. (2002). Eğitim ve Okul Yönetiminde Eğitim Bölgesi Danışma Kurallarının İşlevi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (6), 136-146.

Mehmet Korkmaz

Stedman, L.C. (1987). *It's time we changed the effective school formula*. Phi Delta Kappan, 69, 214-224.

Tsui, T.K. & Cheng, C.Y. (1999). School organizational health and teacher commitment: A contingency study with multi-level analysis. *Educational Research and Evaluation* Vol. 5, No. 3, pp. 249-268.

İletişim/ Address:

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Korkmaz
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü, ANKARA
E-posta: korkmaz@gazi.edu.tr